

מאיר גמיר וילמדו גזירה שוה בין המילים 'דבר דבר', שכתובים הם
בזמן ממרא (דברים יז ח) 'כי ילא מלך דבר למשפט', וכתובים הם
בפרשת קרבן העלם דבר, העוסקת בקרבן שמביאים הסנהדרין אם
טעו והורו לעם היתר בדבר איסור, ונעלם דבר מעיני הקהל' (ויקרא
יג ד), וכיון שבשניהם נאמר 'דבר' למדנו, מה לחלוק בין הסנהדרין
מביאים קרבן אלא אם טעו בדבר שחייב על דונו ברת ועל שנתנו
חטאת, אף כאן אין זקן ממרא חייב אלא אם חולק על דבר שחייב
על דונו ברת ועל שנתנו חטאת.
מבררת הגמרא: ורבי יהודה הסובר שזקן ממרא הוא החולק על
דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, מה טעמו.
משיבה הגמרא: נאמר בזמן ממרא (דברים יז א) 'על פי התורה אשר
יורק', דרש רבי יהודה, שלא נאמר דין ממרא אלא עד דאיכא –
עד שיהיה בדין שעליו נחלק הזקן, גם 'תורה' – שעיקר הדין יאמר
בתורה, וגם 'יורק' – שאת פרטי הדין יורו חכמים.
מוסיפה הגמרא לברר: ורבי שמעון הסובר שנעשה ממרא אפילו
אם חולק על דקדוק אחד מדברי סופרים, מה טעמו. משיבה
הגמרא: טעמו הוא שנאמר בזמן ממרא (שם יז א) 'ועשית על פי
הדבר אשר יגידו לך מהן המקום ההוא', ומשמע שאפילו כל דהו –
שגם החולק על דקדוק מדבריהם, חייב מיתה.
לעיל הביאה הגמרא ברייתא שדרשה מהפסוק 'כי ילא' הלכות
רבות שהחולק עליהם נעשה זקן ממרא. רב הונא מברר איך
תתפרש ברייתא זו לרבי מאיר: אמר ליה רב הונא בר חיננא לרבא,
תרנא לי – תפרש לי למה תתניתא – לברייתא זו אליבא דרבי
מאיר, הסובר שאין זקן ממרא אלא החולק על דבר שזדונו כרת
ושגגתו חטאת, והרי לא בכל הדינים שהביאה הברייתא הדבר כן.
אמר ליה רבא לרב פפא, פוק תרנא ליה – צא ותפרש לרב הונא
כיצד יבאר רבי מאיר את הברייתא לשיטתו.
רב פפא מבאר את הברייתא כשיטת רבי מאיר: 'כי ילא', במופלא
– במומחה שכתוב דין דווקא הכתוב מדבר, וכפי שיארה הגמרא
לעיל.
'מלך', זה יועץ – חכם שיועץ לעבר שנים – לחשב מתי צריך להוסיף
לשנה חודש נוסף, ולקבוע חדשים – לחשב מתי יש להוסיף יום
לחודש, וענין זה נוגע לאיסור שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ברתא
בעדיות (פז מ), הן – רבי יהושע ורבי פפיס העידו לפני חכמים,
שקבלו מרבותיהם שמעברים את השנה ומוסיפים לה חודש במשך
כל ארץ, ואפילו אחרי פורים. והוצרכו לעדות זו, כיון שהיו חכמים
אומרים שאין מעברים את השנה אלא עד הפורים, ואם נחלק הזקן
בהלכה זו הרי זה איסור שזדונו כרת ושגגתו חטאת, דא' ליה
גיכא – שאם פסקו בית דין שמעברים את השנה אחר הפורים
והזקן נחלק עליהם, נמצא שקא שרי – הוא מתיר לאכול חמץ
בפסח שעונשו כרת במזיד, כי לשיטתו יש ארץ אחד ופסח חל מיד
אחריו, ואם כן כשיחול הפסח לפי בית דין חדשים אחר כך, יהיה
לשיטתו חודש אייר, ויאכלו חמץ בפסח. וא' ליה גיכא – וכן אם
פסקו בית דין כצד השני שאין מעברים אחר הפורים, ונחלק הזקן
עליהם ועיבר את השנה, גם אז קא שרי חמץ בפסח, כיון שלפי בית
דין פסח חל מיד אחרי אדר הראשון, ולדבריו בזמן זה חל אדר
שני.
רב פפא ממשיך לבאר את הברייתא כרבי מאיר. עוד שנינו
בברייתא: 'דבר', זה הלכה למשה מסיני, מבאר רב פפא, זו הלכה
מהלכות היום האחד עשר של ימי זיבה, דאיתמר, יום העשירי מימי
זיבה, נחלקו אמוראים בדינו, רבי יוחנן אמר שיום העשירי הוא
ביום התשיעי, ורבי שמעון בן לקיש אמר שיום העשירי ביום האחד
עשר. ומבארת הגמרא את דבריהם, רבי יוחנן אמר עשירי בתשיעי,
מה תשיעי בעי שימור – כשם שהרואה דם ביום התשיעי עליה
לשמור את היום שלמחרת בטהרה ורק אחר כך מותרת לבעלה,
אף עשירי בעי שימור – כך גם הרואה ביום העשירי עליה לשמור
את יום האחד עשר בטהרה ורק אחר כך היא מותרת, וריש לקיש
אמר עשירי באחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור – כשם
שהרואה דם ביום האחד עשר אינה שומרת את יום השנים עשר

שכתובים שכתוב דין – מומחה הראוי לדון הכתוב מדבר, אבל
תלמיד שהמרה את פי בית דין הגדול, פטור ממיתה.
הברייתא ממשיכה לדרוש את הפסוק: 'מלך', זה יועץ – דין זקן
ממרא נאמר גם בחולק על בית דין בעיבור השנה הקרוי סוד
ועצה, וכן הוא אומר בפסוק לשון 'מלך' לגבי יועץ (נחום א יא), 'מלך
יצא חשב על ח' רעה, יועץ בלעל'.
'דבר', זה הלכה למשה מסיני, שגם החולק עליה נקרא זקן ממרא.
'למשפט', זה הדין – שחולק על הלכה שנלמדה מדין גזירה שוה.
'בין דם לדם', בין הלכות דם נדה – אשה הרואה דם ומחמתו היא
טמאה שבעה ימים בטומאת נדה (ויקרא טו יט), ודם לידה – יולדת
הנטמאת בטומאת לידה (שם יב ביה), ודם זיבה – אשה הרואה דם
בימי טהרתה, והם אחד עשר ימים לאחר שכלו ימי הנדה (שם טו
כה), שנחלק הזקן על בית דין באחד ממראות דמים אלו אם הוא
טמא או טהור.
'בין דין לדין', בין דיני נפשות, ודיני ממונות, ודיני פלות ומלכות,
שנחלק הזקן האם הנידון חייב או זכאי.
'בין נגע לנגע', בין אם נחלק בהלכות נגעי אדם – שנולדה בבשרו
צרעת (שם יג א'מו), או בנגעי בתים – שנולדה צרעת בבית (שם יד
לבג'א), או בנגעי בגדים – שנולדה צרעת בבגד (שם יג מד'א), ונחלק
הזקן אם הם טמאים או טהורים.
'דבר', אלו הלכות התרומים והעקרבין וההקדשות – סוגי דיבור של
הקדש נכסים לשמים.
'דיבות', זו השקטא סופא – אשה שנסתרה עם זר לאחר שהתרה
בה בעלה שלא לעשות כן, אשר משקים אותה במים המרים,
וערפת עולה – כאשר נמצא הרג, על זקני העיר הקרובה אליו
להביא עגלה ערופה, וטהרת מצורע, אם נחלק הזקן על בית דין
באחת מהלכות אלו, הרי הוא נהרג.
'בשעיר', זו לקט שקחה ופאה – מתנות שיש להותיר מהתבואה
לעניים.
'וקמח', משמע מבית דין שיושבים תמיד לדון, שזקן ממרא הוא
דווקא החולק על בית דין.
'ועלית' אל הסנהדרין שבבית המקדש, מלמד שכתוב המקדש גבוה
מארץ ישראל, ועל כן יש לעלות אליו. וכן ארץ ישראל גבוה מכל
הארצות, כנלמד להלן.
'אל המקום אשר יבחר ה' מלמד שהמקום נזרם – שזקן ממרא הוא
דווקא החולק על הסנהדרין היושבים בבית המקדש שבו בחר ה',
אך הנחלק על הסנהדרין כשהיו מחוץ למקומם אינו נהרג.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא בענין גובה ארץ ישראל.
מבררת הגמרא: בשלמא – מובן מה ששנינו שכתוב המקדש גבוה
מארץ ישראל, דכתוב 'ועלית', וכנדרש לעיל, אלא שארץ ישראל
גבוה מכל הארצות, מנא ליה – מהו המקור לזה. משיבה הגמרא:
המקור הוא דכתוב (ירמיה כג דח) 'לכן הזה ימים באים נאם ה' (לא
יאמר) ואלא יאמרו עוד' חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ
מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את דוד בן ישיאל
מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם,
ומוזה שנאמר 'העלה' מכל הארצות, משמע שארץ ישראל גבוהה
מכולן.
הגמרא מביאה מחלוקת באלו הלכות נעשה החולק עליהם זקן
ממרא: תנו רבנן, וכן אמר אינו חייב מיתה אלא כשחולק על דבר
שזדונו ברת ושגגתו חטאת – שהעובר עליו במזיד חייב כרת,
ובשוגג חייב חטאת, דבר רבי מאיר. רבי יהודה אומר שאינו חייב
מיתה אלא כשחולק על דבר שעיקרו מפורש מדברי תורה, ופירושו
– ופרטי הלכותיו, נאמרו מדברי סופרים – על ידי חכמים, כגון
תפילין שהן מצוה דאורייתא, אך דין ארבע הפרשיות שבהם נמסר
בתורה שבעל פה על ידי חכמים. ורבי שמעון אומר, אפילו אם
נחלק על קדושת אחד מדקדוקי סופרים – הלכות דאורייתא שלמדו
חכמים ממדות שהתורה נדרשת בהם, חייב מיתה.
מבררת הגמרא: מאי מעמא דרבי מאיר הסובר שזקן ממרא הוא רק
החולק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. משיבה הגמרא: רבי

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום רביעי עמ' א

1	בטהרה אלא טובלת בלילה ומותרת, אַף עֲשִׂירִי לֹא פָּעִי שְׁיִמּוֹר –	5 בעשירי לשמור עוד יום, הבא עליה באותו לילה חייב כרת.
2	כך גם הרואה ביום העשירי אינה שומרת את היום האחד עשר	6 רב פפא ממשיך לבאר את הברייתא לשיטת רבי מאיר: 'מִשְׁפָּט, זֶה
3	בטהרה, אלא טובלת בלילה. ומחלוקת זו היא בדבר שיש בזדונו	7 תְּדִין', דהיינו דין הנלמד מגזירה שוה וכמבואר לעיל,
4	כרת ובשגגתו חטאת, כיון שאם הלכה כרבי יוחנן שעל הרואה	

סנהדרין דף פז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים רביעי) רמה

חלק הזקן על בית דין בזה, וזה דבר שזדונו כרת ונעשה ממרא. המשיך ביאור הברייתא לשיטת רבי מאיר: **בין דין לדין**, בין שנחלק הזקן בדיני פטונות, או בדיני נפשות, או בדיני פטות, הרי הוא ממרא. מבאר רב פפא: בדיני פטונות נחלק הזקן בפלוגתא דשמואל ורבי אבהו, דאמר שמואל, אף שדיני ממונות בשלושה דיינים, בדיעבד גם שנים שדני דיינים דין, אלא שנקראין **בית דין חצונו** כיון שדנו בשנים, ורבי אבהו אומר, לרבי הכל אין דיניהן דין. ומחלוקת זו נוגעת לאיסור שזדונו כרת, שאם ישבו שנים בדין והוציאו ממון מאדם לחבירו, וקידש בו השני אשה, לשמואל זהו ממונו והרי היא אשת איש והבא עליה בכרת, ולרבי אבהו קידשה בגול, ולא חלו הקידושין, ועל כן אם נחלק הזקן בזה הרי זה בדבר שזדונו כרת. ולגבי דיני נפשות נחלק הזקן בפלוגתא דרבי ורבנן, דתניא (לעיל עט.), רבי אומר, שהנאמר לגבי רוצח שהתכוין להרוג אדם זה ובטעות נפגש, ונתת נפש תחת נפש' (שמות כא ט), כוונת הפסוק לחייבו פטון, ולא מיתה. מדייקת הברייתא: אתה אומר שהכוונה לפטון, או אינו – שמא אין הכוונה אלא לנפש פטוש וחייב מיתה. משיבה הברייתא: רבי למד היקש, שנאמר 'תניח' למעלה בפסוק הקודם, 'וכי יצו אנשים ונגפו אשה הרה וינצאו ילדיה וגו' ונתן בפלגים, ונאמר 'תניח' לפסוק בפסוק זה, ונתת נפש תחת נפש' כח לחלו – למעלה, הכוונה לנתנת פטון שמשלם דמי הולדות, אף כאן במתכוין לזה והרג את זה, הכוונה לפטון ולא לנפש ממש. זו דעת רבי, אף לחכמים המתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה, כפשטות הפסוק שנאמר בו 'נפש', ופטור ממון, שאין אדם מת ומשלם כאחד. ואם נחלק הזקן בזה יכול הדבר לבוא לידי כרת של איסור אשת איש, שאם נטלו יורשי הנרצח ממון מן הרוצח וקידשו בו אשה, לרבנן גזל בידם ואינה מקודשת, ולרבי הממון שלהם והיא מקודשת. ולגבי דיני פטות (מלקות), הכוונה שנחלק הזקן בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן, דתנן דיני פטות דנים בשלושה דיינים, אך משום רבי ישמעאל ארבע, בעשרים ושלשה דיינים. ואם שלשה דנו אדם למלקות, לרבי ישמעאל דינם כחובל בחבירו ומשלמים לו ממון, שהרי אין בכוחם לחייבו מלקות. ואם לקח מהם הנידון ממון וקידש בו אשה, לרבי ישמעאל היא מקודשת ולרבנן אינה מקודשת, וזרי זה דבר שזדונו כרת, וכמבואר לעיל.

המשיך ביאור הברייתא לשיטת רבי מאיר. כתוב בברייתא: **בין נגע לנגע**, בין אם נחלק הזקן בדין נגע אדם, או נגע בתיים, או נגע בקרים, הרי הוא ממרא. מבאר רב פפא: בנגע אדם נחלק הזקן בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן, דתנן (נגעים פ"ד מ"א), אדם שנמצא בבשרו בהרת שהיא כתם לבן בעור, הרי זה נגע צרעת והכהן מסגירו לשבעה ימים, ואם נמצא בו לאחר מכן סימן טומאה הוא הופך למצורע מוחלט. ואחד מסימני הטומאה הוא שיער לבן הצומח בבשרת, ועל סימן זה אומרת המשנה, אם פתחת קדם לשער הלבן – שהשיער הלבן אחר שנראתה הבהרת, הרי זה טמא, ואם שער לבן קדם לפתחת, הרי זה פהור, ואם פסק הדבר מה קדם, הרי זה טמא, אלו דברי תנא קמא, ורבי יהושע אומר, פתח. מבררת הגמרא: מאי פתח, אומר רבא, כאילו פתח הנגע ושינה מלובנו בתוך ימי ההסגר שהוא פהור. ומחלוקת זו נוגעת לדבר שזדונו כרת, שמצורע הנכנס במזיד למקדש בטומאה חייב כרת, וכשספק אם קדם השיער הלבן לבהרת ונכנס למקדש, לחכמים הוא טמא וחייב כרת ולרבי יהושע טהור ופטור, ועל כן אם נחלק הזקן בזה הוא נעשה ממרא.

ובדין נגע בתיים נחלק הזקן בפלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן, דתנן (נגעים פ"ב מ"ג), בית שנמצא נגע בכתליו הרי הוא טמא, ונחלקו תנאים בדין נגע המטמא, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לעולם אין הכית טמא עד שיראה בו נגע פשיעור שני גריסין על שתי אבנים, על כל אבן גריס אחד, שנאמר בנגעי בתים (ויקרא יד ט) 'וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע', ומשמע שיש שתי אבנים שבכל אחת מהן שיעור נגע. ומוסיף רבי אלעזר, שאין זה נגע אלא

והכוונה שנחלק הזקן על הדין האוסר לישא בתו שנולדה מאנוסתו, שנלמד מגזירה שוה, דאמר רבא, אומר לי רב יצחק בר אבדימי, אתיא – באה הגזירה שוה בין המילים 'הנה הנה' ללמדנו איסור בתו מאנוסתו, שנאמר (ויקרא יח ט) 'ערוות בת בנה או בת בתך לא תגלה ערוותך בה', ולמדנו שאסור לבוא על בת בתו מאנוסתו, ונאמר (שם יח יז) 'ערוות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערוותה, שארה הנה זמה הוא', ולמדנו שבת אשתו אסורה לו, ואפילו מאיש אחר, וכיון שבשתיקן כתוב 'הנה', למדנו שכשם שאין חילוק בין בת אשתו לבת בתה, כך גם בתו מאנוסתו אסורה כמו בת בתו מאנוסתו. לימוד זה הוא לענין האיסור, ואתיא – ובאה גזירה שוה 'זמה זמה' ללמדנו עונש הבא על בתו מאנוסתו, שנאמר בנושא אשה ובתה (שמינו למדנו בתו מאנוסתו) 'זמה הוא', ונאמר בבא על חמותו (ויקרא כ יד) 'ואיש אשר יקח אשה ואת אמה זמה הוא, באש ישרפוהו ואתה', וכשם שנידון בשריפה, כך הבא על בתו מאנוסתו נדון בשריפה. ואם נחלק הזקן על גזירה שוה זו והתיר את בתו מאנוסתו, הרי זה דבר שזדונו כרת.

רב פפא מבאר את המשיך הברייתא לשיטת רבי מאיר: **בין דם לדם**, בין אם נחלק הזקן על דיני דם נדה, ודם לידה, ודם ויבה, הוא נעשה ממרא. מבאר רב פפא, שלגבי דם נדה נחלק הזקן בפלוגתא דעקיבא בן מהללאל ורבנן, דתנן (נדה פ"ב מ"ז), אשה הראוה דם אדום טמאה נדה, ואם ראתה דם היריון, עקבא בן מהללאל טמאה וסובר שזהו דם נדה, וחכמים מטריחין שאין זה דם נדה. ואם נחלק הזקן על בית דין בזה, הרי זה דבר שזדונו כרת, שהבא על הנדה בכרת. ומחלוקת הזקן בדם לידה היא בפלוגתא דרב ולוי, דאמר, נאמר בתורה (ויקרא יב ה) שהולדת נקבה טמאה שבועיים, ולאחר מכן כל הדמים שתראה במשך שישים וששה יום, טהורים. ונחלקו אמוראים מדוע עד שבועיים הדם טמא ולאחר מכן טהור, רב אומר, מעין אחד הוא – הדם תמיד מגיע מאותו מקור, אלא שבשבועיים הראשונים התורה נקמה, ולאחר מכן התורה מיהרת בשישים וששה ימי טהור, ולוי אומר, שני מעיינות הן – בגוף האשה יש שני מקורות דם, אחד טמא ואחד טהור, ובלידה נפתח המעיין הטמא, ולאחר שבועיים נפתח הטמא ונפתח הפהור, ועל כן הדם שרואה לאחר שבועיים טהור, וכאשר נפתח המעיין הפהור לאחר שישים וששה יום, נפתח הטמא, ואם רואה דם היא חוזרת ונטמאת.

הבהדר בין רב ללוי הוא בשופעת דם ללא הפסקה ובתוך כך הסתיימו השבועיים הראשונים, לוי דם זה טמא אף שהחלו ימי הטהור, כיון שבדאי בא מהמעין הטמא, ולרב הדם טהור כיון שגזירת הכתוב לטהרו לאחר שבועיים, אף שבא מאותו מעין. וכן השופעת דם בסוף ימי הטהור והמשיכה לראות לאחר מכן, לרב טמאה, וללוי טהורה, ואם נחלק הזקן על בית דין בענין זה, הרי זה בדבר שזדונו כרת, שהבא על הנדה בכרת.

ומחלוקת הזקן בדם ויבה היא בפלוגתא דרבי אלעזר ורבי יהושע, דתנן (נדה פ"ד מ"ד), אשה הראוה דם שלשה ימים בתוך אחד עשר ימי זיבה, הרי היא זבה גדולה וצריכה למנות שבעה נקיים ולהביא קרבן. אך העומדת ללדת, וקישתה – וחשה בצירי הלידה, וראתה דם שלשה ימים בתוך אחד עשר יום מימי הזיבה, אם ילדה מיד לאחר מכן אינה נעשית זבה, כיון שהדם בא מחמת צער הולד, ואם שפתה – שקטה ונחה מצערה מעת לעת – עשרים וארבע שעות, ואחר כך לידה, הרי זו יולדת בזוב, כי הדם אינו מחמת הצער שהרי היה הפסק בינו ללידה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבנות ללידתה ולזיבתה, אלו דברי רבי אלעזר, ורבי יהושע מיקל יותר, ואומר שדווקא אם שפתה לילה יום שלמים כליל שבת יומי דינה כזבה, אבל שפתה מאמצע היום עד אמצע היום למחרת, ולא לילה ויום שלמים, אין זה נחשב שנחה מצערה אלא הדם בא מחמת הולד, והיא אינה זבה. וממשיכה המשנה, שאשה ששפתה מן הצער ולא מן הדם – שפסקו כאביה אף המשיכה לראות דם עד הלידה, מכל מקום זו הפסקה והדם שראתה הוא דם זיבה. ואם

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום רביעי עמ' ב

1 כשנמצא פְּשֵׁתִי פְתָלִים בבית, פְּקָרָן זְוִית – בפינה שבין הכתלים,
2 וְאַרְכּוֹ יהיה יחד פְּשֵׁנִי גְרִיסִין מחוברים, וְרַחְפוֹ פְּגָרִים, ונמצא שעל
3 כל קיר ישנו שיעור נגע, שהוא גריס על גריס.
4 מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי אֶלְעָזָר פְּרָבִי שְׁמַעוֹן שנגע מטמא
5 רק בפינת הבית. משום דפְּתִיב בפסוק לגבי מראה הנגע (ויקרא יד לז)
6 'וּמְרִאִיהֶן שָׁפֹל מִן הַקִּיר', ומשמע קיר אחד, וּכְתִיב שם 'וְהָיָה הַנֶּגַע
7 בְּקִירַת הַבַּיִת' בלשון רבים, ומשמע שעל הנגע להיות בקיר אחד,
8 אך במקום הנחשב לשני קירות, ואִיזְהוּ קִיר שְׁהוּא פְּקִירוֹת, הָיִי
9 אֹמֵר זֶה קָרָן זְוִית, שבה מתחברים שני הקירות. רבנן חולקים על

10 רבי אלעזר, וסוברים שאין הנגע צריך להיות בקרן זוית דווקא.
11 ומחלוקת זו נוגעת לדבר שזדונו כרת, שאם נכנס אדם לבית שיש
12 בו נגע שלא בקרן זוית, לרבנן נטמא ואם נכנס לבית המקדש הוא
13 חייב כרת, ולרבי אלעזר אין הנגע מטמא.
14 ולגבי נְגַעֵי פְּגָדִים נחלק הזקן פְּלֹונְתָא דְרַבִּי (יוֹנָתָן) בֶּן אֶבְטוֹלָמוֹס
15 וְרַבִּנּוּן, דִּתְנִינָא, בגד שנמצא בו נגע הרי הוא טמא, והכהן מסגירו,
16 ואם נראים בו לאחר מכן סימני טומאה יש לשרוף את הבגד (ויקרא
17 יג נז). ונחלקו התנאים לגבי אחד הסימנים, רַבִּי (יוֹנָתָן) בֶּן אֶבְטוֹלָמוֹס
18 אֹמֵר, מַנִּין